

ISSN 2334-718X

ISSN 2334-704X (Online)

DOI 10.12709/issn.2334-704X

FBIM Transactions

46 69 6E 61

6E 63 65

42 75 73 69 6E

65 73 73

49 6E 66 6F 72

6D 61 74 69 6F

6E 20 26 20 49

6E 64 75 73 74

72 69 61 6C 20

74 65 63 68 6E

6F 6C 6F 67 69

65 73

4D 61 6E 61 67

65 6D 65 6E 74

**Edited by
Zoran Čekerevac**

MESTE Year V Vol. 5 No. 1

January 2017

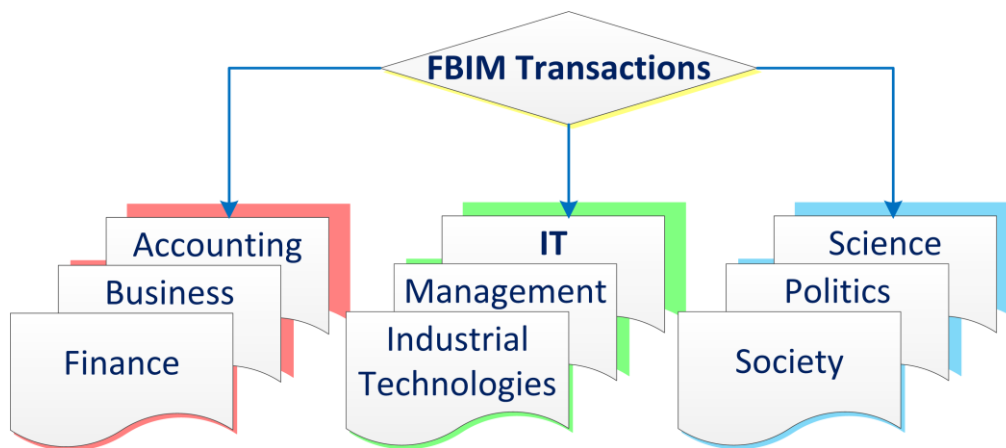

ISSN 2334-718X
ISSN 2334-704X (Online)
DOI 10.12709/issn.2334-704X

This issue:
DOI: 10.12709/fbim.05.05.01.00

FBIM Transactions

Edited by
Zoran Čekerevac

MESTE Year 5 Vol. 5 Issue 1 January 2017

CIP – Каталогизacija u publikaciji
Narodna biblioteka Srbije, Beograd

336+004+005

FBIM Transactions : Finance, Business,
Information & Industrial technologies,
Management / glavni i odgovorni urednik Zoran
P. Čekerevac. – [Štampano izd.] – Year 5,
No. 1 (2017) - . – Beograd : MESTE NVO :
Fakultet za poslovno industrijski menadžment
; Toronto : SZ & Associates, 2013- (Beograd :
ICIM+). – 30 cm

Polugodišnje. – Tekst na srp. i engl. jeziku.
- Drugo izdanje na drugom medijumu: FBIM
Transactions (Online) = ISSN 2334-704X
ISSN 2334-718X = FBIM Transactions (Štampano
Izd.)
COBISS.SR- ID 196184844

Circulation: 100 copies

Tiraž: 100 primeraka

TERORISTIČKE ORGANIZACIJE U RUSIJI U XIX VEKU

TERRORIST ORGANIZATIONS IN RUSSIA IN THE NINETEENTH CENTURY

Boris Bursać

Opština Čukarica, Beograd, Srbija

Stanislav Glumac

Univerzitet „Džon Nezbit“, Fakultet za poslovne studije, Vršac, Srbija

©MESTE

JEL Category: **B29, N43**

Apstrakt

Intelektualno traganje za slobodom kao jedan od najvažnijih oblika konekcije ljudi u društvenoj zajednici, negacija političke moći, autoriteta, države, nametnutih normi i običaja samo su neke od osobina političkih teorija većine terorističkih organizacija. U ovom radu su upravo ti fenomeni, te grupe i terorističke organizacije, koji su delovali na teritoriji Rusije u XIX veku konkretno analizirane. Terorizam je uslovljen postojanjem terorističke organizacije, kao kolektiviteta, zatim čoveka kao pojedinca i neposrednih aktera terorizma. Cilj ovog rada je ideja da se pruže potrebna znanja proistekla iz opsežne analize, pre svega terorističkih organizacija sa prostora Rusije i da se na najbolji način u pravom smislu omogući razumevanje njihovih delatnosti i njihovog velikog uticaja na razvoj terorizma u celini. Dokaz njihovog fascinantnog uticaja je i eskalacija terorizma poslednjih godina, odnosno veliki broj nevinih žrtava, razaranja a posledice koje terorizam izaziva u međunarodnom odnosima je postao impozantan i sve više postaje predmet interesovanja naučnika i stručnjaka iz ove oblasti koji nastoje da definišu ovaj fenomen. Stoga, možda neverovatno zvuči, ali su ondašnji pa i današnji teroristi izuzetno inteligentni i promišljeni ljudi, samo što biraju terorizam kao njima racionalni izbor za ostvarivanje svojih političkih ciljeva. Oni su odabrali put krvoločnog razaranja, put širenja straha i panike širom sveta. Zato svaka zemlja ima obavezu prema svom narodu da se bori protiv ovog velikog zla današnjice i već jednom pokuša da mu se odupre.

Ključne reči: terorizam, terorističke organizacije, zemlja i volja, čigirinška zavera, severna unija ruskih radnika, narodna volja

Abstract

The intellectual quest for freedom as one of the most important forms of connection of people in the community, the negation of political power, authority, state, imposed norms and customs are

Adresa autora zaduženog za korespodenciju:

Boris Bursać

[✉ borisbursac89@gmail.com](mailto:borisbursac89@gmail.com)

just some of the features of the political theory of most terrorist organizations. In this work, it is these phenomena, as well as groups and terrorist organizations which operate on the territory of Russia in 19th century specifically analyzed. Terrorism is caused by the existence of a terrorist organization, as a collective, then the person as an individual and direct actors terrorism. The aim of this work is the idea to provide the necessary knowledge stemmed from an extensive analysis of terrorist organizations from the region of Russia and that the best way to enable a true sense of understanding of their business and their great influence on the development of terrorism in general. Evidence of their impact is fascinating and the escalation of terrorism in recent years, and a large number of innocent victims, the destruction and the consequences that causes terrorism in international relations has become an imposing and is increasingly becoming a subject of interest of scientists and experts in this field who are seeking to define this phenomenon. Therefore, every country has an obligation to its people to fight against this great evil of today and once tried to resist him.

Keywords: *terrorism, terrorist organizations, earth and will, Chigirin conspiracy, Northern Union of Russian Workers, National will*

1 UVOD

Sa apsolutnim pravom može se reći da ne postoji ni jedna zemlja, ni jedna naseljena teritorija na kugli zemaljskoj koja je imuna na terorizam. Iako koreni terorizma sežu daleko u prošlost, terorizam je proizvod modernog doba, a njegovi uzroci i motivi su različiti. Terorizam je danas jedan svetskih problema s obzirom da se kao pojavni oblik u jednoj sredini nikad ne izoluje, već se kao šumski požar širi na druge prostore i veoma ga je teško zaustaviti. Svi se koriste pojmom terorizam a da li ga iko razume? Šta je konkretno terorizam, šta ga uzrokuje, mora li terorizam biti politički motivisan ili ga možemo okarakterisati kao slučajan napad pun mržnje, koliko je za pojam terorizma bitno da se oformi psihološko stanje straha, šta to znači biti nevina žrtva, ko je nevin a ko kriv, je li terorizam napad isključivo na vojne mete ili uključuje napade na civile i neborce. Kako to da u eri informacionog savršenstva pojam terorizam postaje sve manje jasan što se više upotrebljava, šta je to "cyber terorizam", "bioterizam" i "agroterizam". Ja kao ekonomista po vokaciji ne mogu a da se ne osvrnem na ekonomski aspekt odnosno na konkretno pitanje da li se terorizmom ranjavaju samo ljudi ili postoji i terorizam koji utiče na ekonomski poredak, da li je istina da postoji paralelni ekonomski sistem kojim se finansira terorizam, šta je to terorizam pod patronatom neke države, da li su česti uzroci pojave terorizma nezaposlenost, inflacija, masovno otpuštanje radnika, anarhičnost obrazovnog sistema, opšta

socijalna nesigurnost, da li je moguće privatizovati terorizam¹. Da li je onda opravdano govoriti o ljudskom terorizmu koji konstantno napada i ugrožava biljni i životinjski svet? Na sva ova pitanja odgovor je izuzetno teško dati samim tim što je terorizam (Best & Nocella, 2004) vrlo složen pojam a i veoma subjektivan, krajnje opterećen, emocionalno i politički nabijen izraz čije značenje zavisi pre svega od političke ideologije i programa pa čak i kulture kojoj osoba pripada. Nedavna istraživanja definicija terorizma koje su sprovedi vodeći naučnici pokazalo je da postoji neverovatnih 109 definicija terorizma (Schmid & Jongman, 2005). Definicije terorizma predstavljaju problem oko kog se još nije postigao konsenzus, problem se javlja prvenstveno kada pojedinac, kojeg jedan deo društva naziva teroristom, postaje simbol borca za slobodu drugom delu tog društva i samim tim taj problem ostavlja otvorenim. Sa druge strane imamo konstantne političke prepirke, situacije u kojima ni Opšta skupština ujedinjenih naroda ni kasnije Evropska unija sve do 1985. godine nije bila sposobna oblikovati adekvatnu definiciju terorizma koje je prihvatljiva svim državama članicama. Svakako moramo naglasiti još jedan primer pojmovne neodređenosti koje leži u činjenici da čak američko Ministarstvo spoljnih poslova, Ministarstvo odbrane i FBI koriste totalno različite definicije pojma terorizam. Dakle sa pravom možemo zaključiti da terorizam očigledno nije samo prosta reč već oružje. Očito su definicije politički motivisane tako je bilo, jeste i biće iz prostog razloga što se ljudi kao predatori njima

¹ IRA je kontrolisala privatni sistem prevoza putnika, tako da je svaki put kad bi neko seo u

taksi u Belfastu zapravo finansirao IRA a da toga nije bio ni svestan.

služe kako bi određene pojedince i grupe obeležili i njima naudili.

Najčešće ljudi svoje protivnike nazivaju teroristima kako bi ih demonizovali i samim tim osujetili njihove ciljeve a svoje ciljeve i sredstva koja koriste kako bi te ciljeve sproveli u delo opravdavaju. Ja se apsolutno moram složiti sa čuvenim filozofom Ludvigom Vitgeštajnom (Ludwig Josef Johann Wittgenstein) koji tvrdi da se ne može uvek precizno odrediti koliko je elementa potrebno za neku definiciju, niti koji su to elementi, no može se ponuditi skup povezanih koncepata. Dakle ne postoji univerzalna definicija terorizma i sumnjam da će ikad i postojati ali konsenzus se mora postići bar oko glavnih odrednica odnosno aspekata terorizma kao što su: politički ili ideološki motivi, nasilje, strah, napad na neborce, pretnja, zastrašivanje, način borbe, strategija, taktika itd. Ali kao što piše čuveni stručnjak za terorizam Valter Laker (Walter Ze'ev Laqueur). "Čak i da postoji objektivna, nevrednosna definicija terorizma koja bi pokrila sve njegove važne aspekte i osobine, neki bi je još uvek odbacivali iz ideoloških razloga". Značajan broj autora smatra da za pravilno shvatanje pojma terorizma treba usmeriti pažnju na osnovne elemente koje smo gore napomenuli, tako da imamo definiciju Vilijema O'Brajana (William O'Brien) koja kaže da terorizam može biti i dopunska strategija u okviru rata ali je jedinstven po upotrebi oružane sile i ciljeva: "*Cilj mu je da se stvori atmosfera straha i zaplašenosti i da se izazove gubitak poverenja u postojeće sisteme bezbednosti, da se time oni oslabe i lakše dovedu do raspada*". Jedna od celovitih definicija terorizma je da se "*savremeni terorizam, kao višedimenzionalni politički fenomen može odrediti kao složeni oblik organizovanog, individualnog i ređe institucionalizovanog političkog nasilja, obeležen zastrašujućim brutalno-fizičkim i psihološkim metodama političke borbe kojima se obično u vreme političkih i ekonomskih kriza, a ređe u uslovima ekonomske i političke stabilnosti jednog društva, sistematski pokušavaju ostvariti 'veliki ciljevi' na način potpuno neprimeren datim uslovima*" (Simeunović, 2009).

Američka naučnica Sindi Kombs definiše terorizam kao "*sintezu rata i pozorišta, dramtizaciju najzabranjenijih vrsta nasilja, izvršenih na nevine žrtve i pred očima javnosti, u nadi da će one izazvati raspoloženje straha, za*

političke svrhe". Zadatak oblikovanja (Best & Nocella, 2004) tačne definicije danas je svakako od ogromne važnosti, na kocki je dakle samo demokratija i pravo na drugačije mišljenje, ništa više. Nejasne definicije terorizma daju veću slobodu za progon onih koji im se suprotstavljaju. Terorizam je tu praktično od kada civilizacija pamti početak društvenopolitičkih uređenja, pa do danas. Terorizam praktično neraskidivo vezan za politiku pa možemo reći da je i star koliko i politika. Prvim poznatim teroristima smatraju se Asirci koji su otrovom mazali zidove neprijateljskih utvrđenja, poznati teroristi bili su i vladari Rimskog carstva; u srednjem veku znamo za Robenspjerovu '*vladavinu terora*' po kojoj je terorizam i dobio ime. Terorizmom kao činom nepravedne i nedopuštene agresije služio se velik broj vladara kroz istoriju kako bi došli na vlast ili se na njoj zadržali. Veliko širenje terorizma dogodilo se već u 19. veku kad su se terorizmom počeli služiti pristalice anarhizma u zapadnoj Evropi, Rusiji i Americi, nastojeći da atentatom ukloni osobe na vodećim pozicijama u upravljanju državom (Vejnović, Šikman, & Radulj, 2006).

Upravo će terorizam i terorističke organizacije u Rusiji u 19.veku biti predmet daljeg istraživanja ovog rada. Nemoguće je govoriti o terorizmu a ne dotaći se istorijskog konteksta koji je jako bitan za ovu tematiku, moderni terorizam možda počinje od Francuske revolucije (1789-1795) ali je neosporna činjenica da je terorizam rođen kao dete ekstremne levice (Simeunović, 2009) to jest nesporna je njegova idejna veza sa levim krilom te revolucije. Svakako znamo da je sledeća velika revolucija koja se odigrala 1848. godine nosila obeležje levičarskih ideja ali, ono što je suštinski bitno jeste da je neuspeh ove revolucije proizveo prve bombaške napade i atentate. Dakle ovaj rad predstavlja svojevrstan uvid na jedan period u kom je terorizam počeo da se rađa, u kome se javljaju prve i prave terorističke organizacije kakva je Narodna Volja, i pre svega period u kome je sloboda govora otvorila pandorinu kutiju i oslobodila jedan vid ekstremnog delovanja koje i dan danas "drma" svetom.

2 ZEMLJA I VOLJA

Tih godina kako navodi Aleksej Jelačić u svom delu, *Istorija Rusije: Velike reforme, reakcija i revolucija* dolazi do velikih problema sa Poljacima, jer je Aleksandar II prilikom posete Varšavi jasno

naveo da Poljaci moraju istog momenta napustiti svoja maštanja, mada su Poljaci i nakon te izjave gajili simpatije prema caru, smatrajući da će ipak nešto uraditi u njihovu korist. Amnestija bivšim revolucionarima kao i pojedini ustupci pružili su nadu Poljacima. U delu se jasno navodi sledeće "Vlada je dozvolila osnivanje Poljoprivrednog Društva, kome je malo falilo da postane središte političke akcije. Član pokrajinske uprave bio je markiz Veljopoljski, koji se svojski trudio da udari čvrste temelje autonomiji kraljevine Poljske², i da sprovede seljačku reformu oslanjajući se na carsku Rusiju i napuštajući misao o Velikoj Poljskoj" (Jelačić, 1929). Naravno do sukoba je kad tad moralo da dođe, vlada je morala brže bolje da raspusti formirano Poljoprivredno društvo, što će kasnije dovesti do masovnih demonstracija koje su kao i svake druge u ovom periodu carske Rusije bile krvavo slomljene. Ovaj incident nije bio ništa drugo do početak dugo očekivane revolucije, koja će stvoriti put formiranju dveju tajnih organizacija, koje su po svom delovanju slobodno možemo reći formirane u dve grupe jedna je umerenijih tendencija i nazivala se *Direkcija belih* a druga je bila izuzetno revolucionarna i nosila je ime *Tajni komitet crvenih*. Svaka ideja vlasti da umiri besne revolucionare naravno nije uspela što dovodi do sledeće situacije da "1862. godine revolucionarna organizacija proglasi ustanak i sebe revolucionarnom vladom" (Jelačić, 1929). I ovaj ustanak iako je buknuo brzo kako kakav požar još brže je ugašen i to na veoma krvav način. Pomoć koju su pružile zapadne sile Poljskoj, adekvatno su odbačene od strane Rusije. Cela ova buna dovela je do najrepresivnijih mera koje je poljski narod pretrpeo dok je bila pod jarmom carske Rusije.

Pod ovim represivnim merama podrazumevamo da je celokupna samoproklamovana revolucionarna vlada uhapšena i osuđena na smrtnu kaznu, možda su seljaci i dobili nekakve beneficije, ali ono što se nosilo pod plaštom tih beneficija je mnogo gore a odnosi se na razne torture, progone, zabrane počev od "progona poljskih manjina, katolika, zabrana ukrajinskog i maloruskog jezika, dakle sprovedena je jedna izrazito jaka rusofilski politika" (Jelačić, 1929).

² Kongresna Poljska je bila država koja je od 1814. do 1915. godine bila u personalnoj uniji s Rusijom. Stvorena je na Bečkom kongresu 1815. i tada se nazivala Kongresna Poljska. Imala je vlastitu vojsku,

Plan jedne opšte bune, 1863. godine, bio je upravo kombinovan sa poljskim ustankom i mogao je da bude veoma opasan da nije na vreme otkriven i osujećen. Ali već godine 1865. javlja se takozvana Organizacija sa sledećim programom (Jelačić, 1929):

- Propaganda među seljacima za nacionalizaciju zemlje,
- Buna seljaka protiv posednika, protiv plemstva i protiv vlasti.
- Osnivanje škola, društava (zadruga), radionica (knjigoveznica, šivaćih radnja, i slično), kao sredstvo da se stupi u bliži dodir sa narodom
- Osnivanje čitaonica i besplatnih škola, organizacija društava (pododbor) u pokrajinama, na osnovu načela komunizma.
- Socijalistička propaganda u narodu, pomoću učitelja i đaka bogoslovije

Car Aleksandar II smatrali ga mi radikalnim ili ne, nije se slagao sa mnogim promenama koje su se dešavale za vreme njegove vladavine. Ali nije bilo načina da reši nastale probleme u zemlji i povrhu svega ispuni sebi zacrtan cilja a to je obnova Ruske imperije. Moramo napomenuti da je taj period od 1856-1861, bio period glasnogovorništva, znači jedan period nacionalnog previranja, žestokih debata kao svojevrstan odgovor sredstvima i tempu obavljanja oštrih reformi. Narod je po svemu sudeći morao stati iza cara iz prostog razloga što se ni on nije slagao u potpunosti sa tim reformama ali su pod pritiskom plemića i vlade morale biti stavljene na snagu kako bi se Rusija izvukla iz problema prouzrokovanih Krimskim ratom. Iako je "Car Oslobodilac", kako su ga zvali, sproveo mnoge važne reforme na početku svoje vladavine, mnogi su i dalje ostali nezadovoljni njegovom politikom. Organizacija i dalje smatra cara svojevrstnim simbolom jednog sistema koji je još uvek, uprkos pokušajima reformi bio i ostao u suštini nefer prema, onima kojima su te reforme i bile namenjene. U 1866. došlo je rastućih konzervativnih reakcija protiv reformi Aleksandra II, naročito nakon što Dmitri Karakozov pokušava oduzeti život caru 4. aprila. Ali Aleksandar je bio tvrdoglav i nastavio je svoj zacrtan put. Svakako

ustav, novac, zakone i carinu do 1831, kada je i formalno anektirana Carskoj Rusiji.

da su reforme same po sebi privlačile sve više i više kritičara. Iz dva razloga jedni su smatrali da su napori cara i vlade da menjaju zemlju preoštiri i izuzetno teški dok su drugi smatrali da car ne ide dovoljno daleko sa tim reformama. Zato je Aleksandar II postao žrtva i jednih i drugih, što je otvorilo prostora daljim dramatičnim pokušajima atentata na njega. Takođe je ovo bio period kada je veliki broj učenih i školovanih ljudi napuštao zemlju u potrazi za boljim životom, istomišljenicima i sponzorima za potporu revolucije. Konkretno u Cirihi je čuveni Nečajev počeo da prikuplja pristalice i ojačava organizaciju kako spolja tako i iznutra.

Ova organizacija imala je sledeći program (Jelačić, 1929): „*Jedini cilj Društva, to je potpuno oslobođenje i blagostanje naroda*”. Ali budući da je Društvo ubeđeno da se taj cilj daje postići samo narodnom revolucijom, ono će se služiti svim mogućim sredstvima da bi se u narodu razvila i raširila svest o patnjama, koje mogu najviše da iscrpe strpljenje narodnih masa, te da se digne neophodna opšta buna. Društvo ne podrazumeva pod revolucijom neki pokret udešen prema klasičnim evropskim uzorima. Moramo napomenuti i da ova organizacija ima jedan konkretan cilj a to je ne samo da se određene političke forme koje i dalje deluju iskorene, nego da se ovaj korov saseče u samom korenu a to znači samo jedno da svi postojeći elementi trenutne države trebaju biti totalno uništeni, čak šta više smatraju da treba izvršiti ogroman atak i na samu tradiciju društva kao i potpuno uništenje postojećih staleža. Sledeći citat to jasno opisuje: „*Naš posao, to je strahovito rušenje, potpuno rušenje, opšte i bez sažaljenja. I zato, čim dođemo u dodir sa narodom, mi treba da se ujedinito pre svega sa pukom beskućnika, tih jedinih pravih ruskih revolucionara, i stvorimo od njih jednu nepobedivu i sve uništavajuću silu, — to je celokupnost našeg zadatka, naše organizacije, i naših ideala!*..“ (Jelačić, 1929). Zahvaljujući brzom reagovanju vlade i njenih činovnika, mislimo konkretno na državne službe i ova kao i mnogo druge organizacije pre nje, otkrivene su pre nego što su počinile neke ozbiljnije i drastičnije oblike nasilja. Zato je kako to navodi Aleksej Jelačić u svom delu *Istorija Rusije: Velike reforme, reakcija i revolucija*, dovelo do toga da vlada jasnim dekretom naredi vraćanje emigracije zabranjujući im bilo kakvo dalje školovanje u inostranstvu.

Nakon povratka inteligencije iz emigracije, dolazi do formiranja Čajkovskog kruga koji ima za cilj „*propagandno snažan ulazak u narod*”, čiji bi cilj bio neka vrsta propagandno edukativnih aktivnosti. Kao što smo već napomenuli Nečajev je imao velikog udela u regrutaciji istomišljenika kao van tako i unutar Rusije. U takvoj jednoj akciji došlo je do formiranja Čajkovskog kruga, u izuzetno turbulentno vreme, za vreme studentskih demonstracija tačnije između 1868-1869. godine u Sankt Petersburgu. Iako je namera Nečajeva bila da se u krugu nađu najvatreniji zagovornici nasilne i krvave revolucije, ta želja mu nije bila ispunjena. Prevažodno iz jednog prostog razloga koji se odnosio na običan narod odnosno seljaštvo. Ovaj deo naroda je oduvek bio lojalan caru, zavisio je i u neku ruku bivao zaštićen od vlastele, a sa druge strane seljaštvo je revoluciju posmatralo kao jednu oluju koja za sobom vuče nasilje, ubistva, pljačkanja i uništavanja. Što se kasnije pokazalo kao tačno. Samim tim njihove težnje i uverenja su se u mnogome kosile sa Nečajevim idejama. Zato se ovaj krug prvo bavio jednim propagandno edukativnim aktivnostima sa ciljem pridobijanja većinske podrške naroda koji će im kasnije pomoći u organizaciji i otpočinjanju jedne sveopšte revolucije. Osnivači Čajkovskog kruga su bili: Mark Natanson, V. M. Aleksandrov, Anatolij Serđukov (Anatoly Serdyukov), Nikolaj Čajkovski (Nikolai Tchaikovsky) i Feofan Ljermontov (Feofan Lermontov) (Wren & Stults, 2008). Početne aktivnosti kojima se krug bavio bile su štampanje knjiga koje su pod carskom zabranom a to su pre svega "Kapital" Karla Marksa (Karl Heinrich Marx) i "O slobodi" Džona Stjuarta Mila (John Stuart Mill). Čajkovski krug je počeo da funkcioniše kao dobro zauljena mašina i za dve godine su skupili 60 članova.

Sa ovolikom grupom ljudi postali su ozbiljna mašinerija koje se ne sme više baviti samo štampanjem knjiga već ozbiljnijim aktivnostima. Pošto je Čajkovski bio pacifista i protiv bilo kakvih sukoba, njegova sledeća ideja ogledala se u organizaciji radničkih krugova, koji su masoviji za razliku od studentskih kojima su se do sada bavili. Ta ideja je urodila plodom i u 1872. (Wren & Stults, 2008) godini Čajkovski je uspeo da okupi radnike u masovne krugove od 400 ljudi, pre svega u Sankt Petersburgu i Odesi. Sledeći događaj koji je bio fatalan po Čajkovski krug je debata između *Narodnjaka* i *Boljševika*. Narodnjaci su verovali da

seljaštvo treba da bude revolucionarna klasa, za razliku od boljševika, koji su verovali da industrijski proletarijat treba da bude predvodnik sveopšte revolucije. Međutim, narodnjaci su se složili sa boljševicima po tom pitanju i konstatovano je da seljaštvo ne može postići revoluciju samostalno, insistirajući da istorija može biti skrojena samo od "istaknutih ličnosti" koji će sprovesti revoluciju do kraja i ako toliko žele da uvedu seljaštvo u revoluciju urade nešto po tom pitanju. Tako da narodnjaci kreću u masovnu propagandu po selima u želji da dokažu boljševicima da seljaštvo može učestvovati u revoluciji samo ga treba "potpaliti". Čajkovski krug je podržao dogovore ove dve strane što se samom Čajkovskom nije svidelo. Narodnjaci su zatekli ono što nisu mogli ni poverovati a boljševici i sam Čajkovski su to znali, da seljaštvo toliko voli cara da ga smatra sakralnim ili čak natprirodnim bićem. Svaka ružna reč, nepropisno ponašanje upućeno caru dovodilo je do salve psovki druge strane, a pominjanje ubistva nekoliko puta je umalo koštalo glave narodnjačkih agenata. Nakon propalih propagandnih aktivnosti jedan deo narodnjaka je napustio grupaciju a drugi deo pridružio boljševicima i agresivnijim metodama. Čajkovski krug je podržao inicijativu boljševika i ostatka narodnjaka koji je vodio sve agresivnijim metodama, ali ne i sam Čajkovski. Čajkovski se zbog prethodnih događaja i svojih pacifičkih ubeđenja otcepio od kruga koji nosi njegovo ime i emigrira u Kansas. I ovaj pokret je uništen pod jarmom represivnih mera vlade koje su se ovog puta odnosile na inteligenciju a to su proterivanja, progoni itd.

Zato 1876. ponovo dolazi do osnivanja, ali sada na mnogo široj bazi, organizacije *Zemlja i volja*, koja je svoj dolazak najavila na veoma spektakularan način i to demonstracijama u Petrogradu 19. novembra iste godine. Organizacija je ovaj put nastupila vrlo jedinstveno, došlo je do okupljanja aktivista širom zemlje što im je pružilo priliku da razmene mišljenja, ideje, stavove i formulišu jedan jasan plan što možemo zaključiti iz sledećeg teksta: „*Bilo da vreme za revoluciju mora da dođe, bilo da ne mora, bilo da čas za nju nastupi pre ili posle stvaranja buržoazije u Rusiji, — revolucija koju mi tražimo mora biti narodna i socijalna! Ona mora biti upućena ne samo protiv vlade, njena svrha ne sme se sastojati samo u tome da se vlast preda u druge ruke, —*

ona mora iz temelja da sruši sve privredne osnove postojećeg društvenog stanja!“ (Jelačić, 1929) Problem koji se u organizaciji uvek nalazio jeste raštrkanost aktivista, samovolja bez ikakvog nadzora koja najčešće ugrožava ostale članove. Zato se došlo na ideju da se formira jedna funkcionalna tajna organizacija sa jasnom hijerarhijom i pre svega na jednom većem nivou tačnije nacionalnom. Mark Natanson uspeva ono što mu je bio zacrtan cilj, ubeđuje nekolicinu iseljenika da se vrate u majku Rusiju, gde njegovi napori posle niza neuspeha konačno dolaze do izražaja, ali ne zadugo.

Naime nakon povratka tih iseljenika dolazi do formiranja prve ozbiljnije revolucionarne organizacije pod nazivom *Zemlja i volja* ali njegovo dalje zalaganje sprečava ponovno hapšenje. Ovo je bio još jedan udarac za Organizaciju ali ne toliko fatalan jer se u kratkom roku, zahvaljujući adekvatnoj propagandi i oslobađajućoj presudi postignutoj na *Velikom suđenju* prazna mesta popunjavaju vrlo sposobnim ljudima koji ubrzo formiraju novi krug unutar organizacije na čelu sa Sofijom Pervoskajevom (Sofya Perovskaya) (Jelačić, 1929). Pojedinci i grupe na jugu zemlje, zadržali su svoju odbojnost za disciplinu ali su bili pod uticajem društva i povremeno su saradivali sa njim, u stvari prema statutu društva predviđeno je da postoje separatistički članovi, koji se mogu pridružiti društvu na osnovu ugovora za izvršenje zadatka, bez bilo kakve obaveze prema partiji (Yarmolinski, 1932). Na samom početku društvo *Zemlja i volja* formulisalo je svoju platformu koja kaže „*Mi moramo suziti naše zahteve, onima koji se mogu realizovati u bliskoj budućnosti, odnosno zahtevima i željama naroda*“. Prvi i najvažniji zahtev je da zemlja mora biti predata seljacima i jednako distribuirana među njima. Dve trećine zemljišta treba biti komunalno. Takođe u toj platformi piše (revidirana 1878. godine) „*Naš krajnji politički i ekonomski ideal je anarhija i kolektivizam*“. Članstvo je bilo jednoglasno u jednom, a to je ukidanje države. Bilo je onih koji su smatrali da država pripada narodu i da taj isti narod treba da odredi političku strukturu budućeg društva. Neki su čak hteli i da zadrže monarhiju ako građanstvo tako želi. Članstvo je verovalo da radi pravu stvar. Cilj društva kako navodi Jarmolinski u svom delu *Put ka Revoluciji: vek ruskog radikalizma*, može se obezbediti samo putem nasilnog prevrata. Hercenov ambivalentan

odnos prema upotrebi sile je prevaziđen, revoluciju po svemu sudeći moraju nositi mase. Ničim se ne smeju primorati niti im se sme išta raditi iza leđa. Sve što društvo može da uradi je da ponudi početni impuls i da da neke smernice. I naravno mora se apostrofirati da je brzina suština stvari. Rast kapitalističke ekonomije, marljivo negovana od strane Vlade ipak je bila u neku ruku podrivana iz pravca obshchine ili mira³, koja je izobličavala ideje ljudi o vlasništvu nad zemljom i samim tim narušavala postojeći red i mir u društvu. Populizam je sada možemo se složiti, izgubio mnogo od svoje neodređenosti. Zemlju i volju su činili potpuno posvećeni muškarci i žene koji nisu mogli da poseduju imovinu, a bili su pod kontrolom organizacije i u pitanjima od ličnog interesa. Izabrali su mali izvršni odbor i trebali su da se sastaju na plenarnim sednicama sa vremena na vreme. Centar nameće određenu količinu discipline na pomoćne grupe, ali im je sa druge strane ostavio veliku meru autonomije. Njihova aktivnost je ograničena na određeno područje ili na posebne vrste posla. Postojala je značajna opozicija pri zatezanju organizacionih veza i jačanju discipline, a to zaključujemo na osnovu nekoliko odredaba koje se nisu zadržale na papiru. Centar je sačinjen od ne više od dvadeset aktivista, ostatak članstva sa gore pomenutim članovima separatistima, nikad nije premašio broj od dve stotine članova. I ako taj broj možda deluje osrednje sasvim je dovoljan ukoliko su ti ljudi dovoljno ozbiljni, hrabri i energični.

Uz sam centar je postojala asocijacija za kovanje ličnih dokumenata koja se nazivala Nebeska kancelarija (Heavenly Chancery) i tajna štamparija koja je bile dragocena za posedovanje, simbol moći i odjednom mesto za okupljanje i svojevrstan Sanktum. Kravčinski napominje da se on osećao prilično kad je postavljen da radi u tajnoj štampariji ali „*Sa osećajem strahopoštovanja vernog prelazu praga tog hrama*“, u kome je predsedavala sredovečna i kratkovidna Maria Krylova, koja je sa svojim saradnicima vodila život dobrovoljnog zatvora u svom štamparskom kvartu. Veoma mali broj ljudi je imao dozvolu da uđe, ulazili su samo oni koji su dostavljali namjernice i oni koji su iznosili štampani materijal.

Tajna štamparija je uspevala da radi četiri godine pod nosom žandarma. Ona je ispostavila račun *Velikog suđenja*, proizvela veliki broj letaka i pamfleta i stvorila dva organa društva i dovela do toga da društvo više ne zavisi od emigranata već ima svoju podzemnu književnost. U ovom periodu zaverenici su postali majstori u određenim elementima zavereničkih tehnika. Naučili su određene trikove kao što su infiltriranje i otkrivanje prikriivenih ljudi, za sastanke koriste posebne tajne prostorije i skrovišta, koriste se tajnim komunikacionim veštinama i kanalima i porukama. Društvo je obično iznajmljivalo stan sa stvarnim ili nominalnim bračnim parom koji je morao da drži sluškinju. Njen najteži deo bi bio da se suoči sa ostalim službenicima u kući, ili zgradi kao što su portiri, zanatlije itd. Ona je bila ta koja je društvo trebala da upozori na opasnost. Svaki napor je bio usmerena na to da se ne izazove sumnja suseda. Uvek se vodilo računa da se izabere stan koji ima prozore koji gledaju na ulicu radi lakše signalizacije. Kontra špijunažu u društvu je nastavio da obavlja Nikolaj Kletochnikov (Nikolai Vasil'evich Kletochnikov) inače Vladin službenik koji se infiltrirao u službu Trećeg odeljenja što mu je omogućilo pristup tajnim dosijeima pomoću kojih je zadržao informisanost organizacije o aktivnostima policije na zavidnom nivou (Yarmolinski, 1932). Na osnovu doprinosa simpatizera ponovo je formiran značajan deo prihoda društva Zemlja i volja, a drugi izvor prihoda je bila prodaja publikacija. Jarmolinski navodi u svom delu *Put ka Revoluciji: vek ruskog radikalizma*, da je dvanaest stotina primeraka prvog broja Zemlje i volje prodato samo na osnovu svog izgleda. Naravno pored ovog novca moramo napomenuti da je društvo imalo na raspolaganju imovinu centra organizacije. Među njima je bio i milioner Dimitry Lizogub koji se smatrao svojevrstnim svecem revolucije koji transparentnim pseudonimom figurira u Tolstojevoj priči „*Božanski i ljudski*“ („Divine and Human“) kao revolucionar čije je srce otvoreno za poruku Hrista. Nasledio je bogatstvo vredno 150.000 do 180.000 rubalja koje je želeo da posveti cilju društva, ali pre nego što je svoju imovinu uspeo da pretvori u novac biva uhapšen a društvo dobija između nekoliko stotina

³ Obshchina (Ruski: obština, doslovno: " komuna") ili Mir (ruski: mir, doslovno: "društvo" (jedno od značenja)) ili Selskoie obshestvo (Russian: Cel'skoe obšestvo ("ruralne zajednice", zvanični termin u 19. i 20. veku) bili

su zajednica seljaka, za razliku od pojedinih salaša, ili khutors, u carskoj Rusiji. Termin potiče od reči obšii, obshchii (zajednički) .

do nekoliko hiljada rubalja. Akt kojim je Zemlja i volja prvi put skrenula pažnju javnosti na sebe je sastanak 6. decembra 1876. godine ispred Kazanske katedrale u Petrburgu. Ovo su bile prve otvorene revolucionarne demonstracije koje su se održale u Rusiji. Tri ili četiri stotine učesnika, uglavnom studenata okupljeno u katedrali molilo se za zdravlje „Božijeg roba“ Nikolaja (misli se na Nikolay Gavrilovich Chernyshevsky) i sve ostale mučenike i stradalnike puta koji je zacrtala Zemlja i volja, kada su demonstranti izašli iz katedrale, ne pripremljen govor je održao jedan mladi vatreni student Georgij Plehanov (Georgi Valentinovich Plekhanov), čije će ime kasnije biti neraskidivo povezano sa istorijom ruskog socijalizma.

On u svom vatrenom govoru žigoše Vladu za truljenje najboljih sinova zemlje u zatvoru, demonstranti počinju da viču parole „Živela zemlja i volja“, „Živeo narod“, „Smrt carevima“, nekoliko minuta kasnije povorka je bila slomljena od strane policije u civilu (Yarmolinski, 1932). Neki od demonstiranata su bili pretučeni, neke žene zatvorene sve uglavnom nevini posmatrači koji su dobili brzo suđenje i teške kazne ali niko među njima nije bio član društva. Po svemu sudeći demonstracije su prvobitno planirale grupe radnika kao protest nedaćama koje su ih zadesile, ali su demonstracije preuzeli studenti na veliko gađenje radnika. Sedamdesete su bile period brze industrijske ekspanzije, a svima je poznato da takve ekspanzije prati besramna eksploatacija radnika koja kasnije kao i uvek stvara nemire. Ovu deceniju obeležilo je šezdeset šest demonstracija u samom Petrogradu. Društvo ipak nije iskoristilo ovu situaciju, imalo je učešća u nekoliko demonstracija i štrajkova koje se svodilo samo na štampanje pamfleta i letaka, ali je sa druge strane stvorilo ogromnu korist koja se ogledala u posebnoj grupaciji radnika zvanih nadničari, smatrajući da ova grupacija ima velike revolucionarne potencijale i mogla bi svakako da postane vredan saveznik. Već u tom trenutku u prestonici je postojalo jezgro revolucionarne organizacije, čisto proletherske *Severna unija ruskih radnika*. Kao izdanak kruga radnika, nastala je krajem 1878. godine činili su je radnici u metalnoj industriji i studenti. Metalni radnici su činili najveći deo članstva, bili su prilično neprijateljski nastrojeni prema svojim mentorima studentima. Zato je unija trajala samo godinu dana. Dva agenta tajne službe, bračni par naći će

svoj put u uniju a kao rezultat njihovog ulaska je razbijanje unije od strane policije. Ostatak unije koji je izbegao policiji uspeo je da osnuje podzemnu štampariju, koja je ištopala nekoliko serija letaka i pamfleta, ali ne dugo jer je već u martu, 1880. godine zaplenjena. Zato je društvo moralo na drugoj strani da traži saveznike, možemo reći da je to bio još jedan uzaludan pokušaj, društvo je pokušalo da pridobije verske sektaše. Ideja je bila da i njih treba takođe izložiti revolucionarnoj propagandi s obzirom da imaju jako uporište u radikalnim krugovima. Opet ništa nije adekvatno urađeno kako bi se pridobili ovi razbojnici, kako je napisano u statutu društva kao veoma obećavajućom socijalnom kategorijom. Nakon svih neuspelih pokušaja, mnogo pažnje se posvetilo studentskom telu, koje je bilo stalno u stanju nemira. Društvo je takođe umešalo prste u nemire na univerzitetima koji su se odigrali 1878. godine. Jedan član je podneo peticiju tražeći pravo da se formiraju korporativne organizacije, koju su studenti Medicinsko-hirurškog zavoda predali nasledniku. Proizvod ovog događaja su bili nemiri koji su opet rezultirali hapšenjima i deportacijama. Sa druge strane seljaci su i dalje ostali glavni predmet zabrinutosti, s obzirom da je ostalo malo propagandista odlučeno je da se ograniči aktivnost među seljačkim stanovništvom i krenulo se ka prostoru gde je još tradicija pobune i dalje živa a to je prostor gde se Volga proteže od Nižnjeg Novgoroda (danas Gorki) pa do Astrahana. Iznenadne propagandne ture su prestale da se vrše zato što nisu davale nikakvog rezultata, bar ne na tom prostoru i svakako ne među seljacima. Agitatori sada moraju živeti u mestu u kom vrše propagandu i moraju se smatrati građaninom tog mesta jer jedino tako mogu imati efikasan uticaj na taj deo stanovništva koji je izuzetno sumnjičav prema došljacima.

Sušтина nije bila da se oni maskiraju u muškarce i žene iz tog sloja naroda već da izaberu adekvatno zanimanje i steknu poverenje naroda a pre svega iskoriste svoje mogućnosti da u seljanima stimulišu osećaj dostojanstva i solidarnosti kako bi se ojačao uticaj i prestiž Mira, i samim tim naučiti seljake kako da zaštite svoje interese iz dana u dan i kao krajnji cilj spremili ih za borbu protiv zemljoposjednika i zvaničnika. To se stručno zvalo „propaganda činjenicama“. Ti revolucionarni doseljenici su takođe imali još jedan veoma važan zadatak koji se ogledao u traženju adekvatnog

nezadovoljnika a ujedno i rođenog lidera iz tog mesta koji će uz njihovu pomoć oformiti borbene jedinice i pripremiti ih za lokalni ustanak koji bi trebao da bude uvod u jedan sveopšti prevrat. Ideja korišćenja na prevaru vere naroda u cara za potrebe agitacije je načet ali od strane ovog dela naroda odlučno odbačen. Ovaj neuspeli pokušaj u istoriji je ostao poznat kao Čigirinška zavera (Chigirin Conspiracy), koji su sproveli muškarci i žene van društva Zemlja i volja. Ovaj događaj doveo je do onoga što je bilo neizbežno a to je da 15. avgusta, 1879. godine organizacija Zemlja i volja prestaje da postoji, i nastaju dve organizacije *Narodna volja* i *Chyorny peredel*.

3 JEDINA I PRAVA

Pored gore pomenutih organizacija i raznih revolucionarnih i terorističkih krugova kao što su "*Zemlja i volja*", "*Chyorny peredel*", "*Čajkovski krug*", "*Severna unija ruskih radnika*" izdvojila se kao jedina i prva teroristička organizacija koja je bazno delovala na teritoriji Rusije u XIX veku, a to je organizacija pod nazivom "*Narodna Volja*", o kojoj ću dalje pisati u nastavku rada. Narodna volja je svakako tajna ruska revolucionarna organizacija nastala 1879. godine, kada se organizacija o kojoj sam takođe pisao "*Zemlja i volja*" raspala i podelila. Iz ove podele nastaje tajni teroristički savez *Narodna Volja*, marksistička skupina *Oslobođenje rada*, i *Crna podela* poznatija kao *Chyorny peredel*.

3.1 Izvršni komitet

Narodna volja vođena je snažnim Izvršnim komitetom koji su činili pre svega socijalisti i narodnjaci odnosno eminentna imena tog perioda a to su:

- Aleksadar Mihajlov (Alexander Mikhailov)
- Aleksandar Kvejtkovski (Aleksandr Aleksandrovich Kvyatkovsky)
- Andrej Željabov (Andrei Ivanovich Zhelyabov)
- Sofija Perovskaja (Sophia Lvovna Perovskaya),
- Vera Figner (Vera Nikolayevna Figner)
- Nikolaj Morozov (Nikolay Aleksandrovich Morozov)
- Mihail Frolenko (Mikhail Fedorovich Frolenko)
- Lev Tihomirov (Lev Aleksandrovich Tikhomirov)
- Aleksandar Baranjikov (Alexander Barannikov)

- Ana Jakimova (Anna Yakimova),
- Marija Ošanina (Maria Olovennikova Oshanina),
- Aleksandar Uljanov (Alexander Ulyanov), brat Lenjina kasnije pridruženi član komiteta i vođa ćelije koja je planirala atentat na cara Aleksandra III.

Po svojim uverenjima kao što smo naveli članovi izvršnog komiteta smatrali su se socijalistima i narodnjacima. Uvereni su da samo na socijalističkim načelima čovečanstvo može da ovaploti u svom životu jednakost, bratstvo, da obezbedi opšte materijalno blagostanje i potpuni svestrani razvoj.

3.2 Program izvršnog komiteta

Posmatrajući pažljivo okolnosti, u kojima se narod nalazi tajno udruženje Narodna volja uočilo je da se narod nalazi u stanju potpunog ekonomskog i naravno političkog ropstva. Kao radnik, narod radi samo da bi zadovoljio osnovne fiziološke potrebe i izdržavao parazitske slojeve, a kao građanin narod je lišen svih prava. Dakle sputan sa svih strana, narod je doveden do fizičke degeneracije, do otupelosti, zaplašenosti, bede, do ropstva u svakom pogledu (Perović, 1988). Izvršni komitet je zaključio da se državna-buržoaska izraslina održava jedino golim nasiljem, pre svega svojom vojnom, policijskom i činovničkom organizacijom na način kako su se nekad na prostoru Rusije održavali Džingis Kanovi Mongoli. Tradicionalni principi kao što su pravo naroda na zemlju, opštinska i lokalna samouprava, začeci federativnog uređenja, sloboda svesti i reči, još žive u narodu ali su konstantno osporavani i potiskivani od vlasti. Zato tajno udruženje Narodna volja kao skupina socijalista i narodnjaka za svoj osnovni zadatak stavlja uklanjanje "jarma" savremene države, i stvaranje prilika za sveopšti politički prevrat u nameri da se vlast preda u ruke naroda. Tajno udruženje će se u potpunosti priklanjati narodnoj volji zato i sa ponosom nosi taj naziv, ali kao partija u nastajanju dužni su da poseduju program koji će narod pratiti. Taj program će se propagirati sve do prevrata, preporučivati tokom izborne agitacije i braniti na Ustavotvornoj skupštini. Program izgleda ovako (Perović, 1988):

- Stalno narodno predstavništvo, sastavljeno na način kao što je već rečeno i koje ima punu vlast u svim opštedržavnim pitanjima.

- Široka oblasna uprava, koja se obezbeđuje putem izbora na sve dužnosti, samostalnost seoske skupštine i ekonomska nezavisnost naroda,
- Samostalnost "mira" kao ekonomske i administrativne jedinice,
- Vlasništvo naroda nad zemljom
- Sistem mera, pomoću kojih se sve fabrike i industrijska postrojenja predati u ruke naroda,
- Potpuna sloboda savesti, reči, štampe, sastajanja, asocijacija i izborne agitacije
- Opšte biračko pravo, bez klasnih i imovinskih ograničenja,
- Zamena stalne vojske teritorijalnom.

3.3 Delatnost partije

Cela ruska stvarnost ne samo da ne odgovara narodnoj volji, ona čak i ne sme da se iskaže i formuliše. Narod ne sme čak ni da razmišlja šta je za njega dobro, a šta loše i sama pomisao na narodnu volju smatra se verovali ili ne prestupom protiv postojećeg poretka. Zato se delatnost partije raspoređuje i definiše na sledeći način (Perović, 1988):

- Propagandistička i agitaciona delatnost,
- Delatnost rušilačka i teroristička,
- Organizacija tajnih društava,
- Sticanje uticajnih pozicija u vlasti,
- Organizacija i izvršenje prevrata,
- Izborna agitacija.

Kada govorimo o propagandističkoj i agitacionoj delatnosti sama propaganda ima za cilj da promoviše ideju demokratskog političkog prevrata, kao sredstva socijalne revolucije, a na isti način da promoviše i populiše program *Narodne volje*. Agitacija treba da teži pre svega tome, da narod i društvo izražavaju protest protiv postojećeg poretka i da akcenat stavlja na reforme koje su u duhu partije kao način za izlazak iz ropskog položaja naroda. Sa druge strane moraju se primenjivati daleko oštrije metode koje spadaju u grupu rušilačkih i terorističkih delatnosti. Ta teroristička delatnost ogleda se pre svega u uništavanju najštetnijih vladinih lica, špijuna, u reakciji i kažnjavanju okrutnih slučajeva vladinog nasilja, demonstracija sile i samovolje itd. Takođe, kao skriveni cilj javlja se potkopavanje općinjenosti vladinom snagom, jer se na takav način jedino može ojačati i podići revolucionarni duh i naravno vera u uspeh. Takođe pažnja se

stavlja na organizaciju malih tajnih udruženja ili društava, jer se samo na takav organizovan način može sprovesti uspešan prevrat ali uz obavezu da se u bliskoj budućnosti sva ta mala, skrivena društva organizuju i stave pod zastavu jednog zajedničkog centra. Da bi prevrat imao bilo kakvog uspeha potrebno je da se agenti društva infiltriraju u vladajuće organe, pre svega u administraciju i vojsku. Jer postoje razne vrste grupa i mesta za infiltriranje, i velika raznovrsnost razloga da se to uradi: skupljanje podataka o neprijatelju, širenje dezinformacija, ometanje njegovog funkcionisanja. Postoje takođe različiti stepeni infiltracije, kao i različitost u veličini do koje se ona može razviti. Dugoročna infiltracija, ponekad nazivana „*krtičarenjem*“, mora da bude veoma obazriva, dok kratkoročni infiltratori nakon odrađenog posla mogu da "spale" mostove iza sebe. Cilj *Narodne volje* nije bio samo puko skupljanje podataka o neprijatelju, širenje dezinformacija, ometanje funkcionisanja organizacija već opšta infiltracije u "narod". Jer je glavni zadatak pripremiti narod na učestvovanje u prevratu i mogućnosti uspešne borbe na izborima koji slede nakon prevrata, jer i ovo tajno društvo ima za cilj kao i svako drugo da se na regularnim izborima izaberu "pravi" narodni deputati odnosno predstavnici iz redova udruženja *Narodna volja*.

Organizacija i kasnije izvršenje prevrata nastaje pre svega pod izgovorom ugnjetenosti naroda i zbog toga udruženje preuzima na sebe inicijativu prevrata jer narod sam neće moći da se snađe bez pomoći i podrške udruženja. *Narodna volja* razmišlja na sledeći način, spoj nepopularnosti režima sa uobičajenom trpeljivošću za socijalne reforme, pored očite bahatosti i okrutnosti režima, obezbediće opoziciji barem mogućnost da na dan izbora objavi pobedu.

3.4 Ubistvo Aleksandra II Romanova

Nakon velikog broja pokušaja atentata na Aleksandra II, oni više nisu bili nikakva novost. Prvi u javnosti znani o kojem sam već pisao je izveden još od fakultetski obrazovanog Dimitrija Karakozova (Dmitry Vladimirovich Karakozov) 4. aprila 1866. godine koji je pokušao ubiti cara iz pištolja dok se on šetao Petrogradom. Takođe fakultetski obrazovani Aleksandar Solovjev je 20. aprila 1879. godine pokušao ubiti cara. U ovom komičnom pokušaju ubistva, car star šezdeset godina našavši se pred pištoljem počeo je trčati

koliko ga noge nose. S druge strane atentator koji verovatno nikada pre nije koristio pištolj je pucao više puta uvek promašivši. U sledećem pokušaju te iste godine Narodna volja se odlučila na akciju, konkretno dignuti u vazduh voz Aleksandra II. Kako je taj pokušaj bio promašio svoj cilj u decembru 1880. godine, oni ponovo pokušavaju takođe neuspešno. A u maju 1881. dignuli su u vazduh prostoriju gde car ruča. Iako je bomba eksplodirala pokušaj je bio potpuni promašaj. Kako su već nekoliko puta promašili metu, morali su brže bolje da daju proklamaciju koja je nosila naziv: "Proklamacija Izvršnog odbora povodom eksplozije u zimskom dvorcu" (Perović, 1988), u kojoj se jasno navodi da je bomba bila dobro tempirana, ali je car taj put zakasnio pola sata na ručak i bomba ga je zatekla na putu do trepezarije. Nakon velikog broja neuspeha 13. maja 1881. godine mladi član Narodne volje Nikolaj Risakov (Nikolai Ivanovich Rysakov) uspeva ono što dugi niz godina nije uspevalo njegovim partijskim kolegama. Dok je prolazio ulicama Petrograda, na svoj standardnoj ruti ka Mihajlovski Manježu (Michael Manege), gde je dugi niz godina odlazio na vojnu prozivku, na oklopne kočije cara je bačena bomba koja ozleđuje veliki broj prisutnih civila, carevih telohranitelja, Risakova, ali ne i cara pre svega zahvaljujući neprobojnoj kočiji u kojoj se car vozio, poklonu Napoleona III Bonaparte. Iako bi svaki "normalni" državni činovnik pobeo u sigurnost svoje palate humanist Aleksandar II je zaustavio kočiju i izašao van da pomogne ranjenima. Tada je još jedan mladi agent Narodne volje Ignatije Grinevički (Ignaty Ioakhimovich Grinevizky) bacio bombu na cara od koje on nekoliko sati kasnije umire. Atentat je trebalo da bude inicijalna kapisla, da zapali revoluciju ali većina kolega-zaverenika je osuđena na smrt. Videvši u kakvoj se situaciji nalazi, Izvršni komitet Narodne volje šalje pismo novom caru Aleksandru III gde pišu da krvava tragedija koja se odigrala nije bila slučajnost i nije bila ni za koga neočekivana. Posle svega što se dogodilo oni smatraju da je ona bila neizbežna i u tome je njen duboki smisao, koji treba da shvati čovek kojeg je sudbina stavila na čelo države.

I ako je Narodna volja predložila mir, razume se da izmirenje između vlade i revolucije nije bilo moguće. Ubice Aleksandra II su pogubljene. Ali mnogo složenije je bilo pitanje o tome, šta da se radi sa projektima - reformama koji su ostali od

cara Aleksandra II. Na sednicama krunskog veća car je diskutovao sa svojim ministrima o njima. Dok je većina tražila napredni kurs, bivši profesor građanskog prava, lični profesor cara i prestolonaslednika, Konstantin Pobjedonošev (Konstantin Petrovich Pobedonoshchev), najjači i najobrazovaniji ideolog reakcije, prožet mržnjom prema evropskoj prosveti i parlamentarizmu, odlučno se borio protiv svih reformi. Reformni projekti biše zabačeni, liberalni ministri otpušteni. Resor unutrašnjih dela poveren je ministru prosvete cara Aleksandra II, grofu Dimitriju Tolstoju (Dmitry Andreyevich Tolstoy), koji je čvrstom rukom uništio poslednje trzaje revolucionarne akcije i, zajedno sa Pobjedonoševim i ministrom prosvete grofom Djeljanovim (Jelačić, 1929), izvodio na širokoj osnovi zamišljen program reakcije u cilju učvršćivanja načela samodržavne vladavine, pravoslavlja i zvanične ruske narodnosti. Pošto su se reforme prethodnog carevanja smatrale kao neka vrsta ograničenja samodržavlja, na njima učinjene znatne popravke: porota nije uvedena u one okruge, u kojima je nije bilo; tamo, gde je postojala, bila je ograničena, sudski aparat je stavljen pod jači vladin nadzor. Štampa i knjige su gonjene gotovo kao za vreme Nikolaja I. Na univerzitetima je ukinuta autonomija, i nekoliko najboljih profesora naterano je da daju ostavku, ili je prosto otpušteno. Car Aleksandar III zaslužio je naziv Mirotvorac, a Rusija nije za njegovo vreme vodila nikakav značajniji rat.

ZAKLJUČAK

Na osnovu gore navedenog teksta, možemo slobodno reći da terorizam iz veka u vek postaje prepreka na putu razvoja savremenog sveta kao globalnog društva. Terorizam se stalno menja po formi, sadržini, tipovima i oblicima organizovanja, načinima delovanja, tehničkoj opremljenosti i slično. Priroda terorističkog nasilja organizacija koje sam predstavio u ovom radu kao što je "Zemlja i volja", "Narodna volja", i drugi, nastoji da osnaži otpor, da izazove javnu odmazdu i neslaganje, da izazove snažnu protivterorističku akciju kako bi se ljudi koji sprovode protivterorističku akciju obeležili kao nehumani, što ujedno treba da oslabi pozivanje ovih ljudi na legitimitet, ali često izazove kontra efekat koji nanese snažan udarac ovim organizacijama posle kojeg se ili teško oporave ili budu u krvi slomljene.

Terorističke organizacije koje sam opisivao u svom radu su pre svega profesionalne organizacije ali i kriminalne organizacije, koje koriste razna sredstva i vidove nasilja u ostvarivanju zacrtanih ciljeva. Odlikuju ih stroga pravila unutrašnje hijerarhije i militantne organizovanosti, solidarnost i pre svega anonimnost članstva. Njihova programska platforma je pretežno usmerena na ostvarivanje nekog od političkih ili ideoloških ciljeva u čemu dominira najčešće anarhizam i nacional-separatizam. Kao bilo koja organizacija, terorističke grupe razvijaju organizacione strukture koje su funkcionalne za okruženje u kome deluju. Postojanje više terorističkih grupa povećava mogućnost obmane što je bilo karakteristično za Narodnu volju. Zaključak je svako sledeći da terorizam ima dve obavezne komponente: političke ciljeve i strah od nasilja.

Na osnovu gore navedenog može se zaključiti da terorizam predstavlja oblik nasilnog suprotstavljanja vlasti koji je prisutan kako u prošlosti tako i u savremenom društvu i to ne samo protiv nedemokratske totalitarne vladavine, već je moguć vid subverzivnog delovanja protiv svake, pa čak vrlo demokratske vlasti. S obzirom na to da je delatnost organizacija koje sam pominjao a i mnogih posle njih, izuzetno tajna i dobro organizovana, vrlo ih je teško uništiti, stoga prvo postaju lokalni, regionalni i na kraju dolaze do stadijuma u kojem su danas a to je da postaju svetski problem. Zapravo možemo sa sigurnošću reći da terorizam predstavlja jedan od najbrutalnijih načina za ostvarivanje zacrtanih ciljeva koji vrlo često ne odgovaraju ni stvarnosti ni realnom životu. Fenomen terorizma je zahvatio čitavu planetu. Neprijatelj je postao nevidljiviji i neuhvatljiviji više nego ikada ranije, a sukob koji diktira terorizam nema jasne obrise fronta i karakteristike klasičnog vođenja borbe. Terorističke organizacije uvek teže i težiće da iskoriste svaku moguću krizu koja nastaje u nameri da se izgradi jedan zdrav demokratski poredak. Uvek će ulagati velike napore da u saradnji sa "podobnim" političkim partijama i organizacijama vrše terorističke aktivnosti ali i rade na obnovi tih istih organizacija stalnim regrutovanjem novih mladih članova. Moramo jednom shvatiti da je terorizam ništa drugo do vid izuzetno krvave komunikacije sa ciljem slanja jedne jasne terorističko - političke poruke

vladajućem režimu i da se mora težiti njegovom razjedinjavanju odnosno dezorganizovanju. Ta poruka ima izuzetno veći psihološki nego fizički učinak, jer je namera da se stvori jedan kolektivni strah i nesigurnost kod ljudi u okruženju u kom deluje. Jedini problem koji stvaraju terorističke organizacije i njihove aktivnosti svakako je ta nepredvidivost biranja žrtava, sprovođenja terorističkih akata dakle jedna nepredvidivost celokupnog sistema terorističkog načina ratovanja. Kakav god cilj imale te organizacije, represivne mere uperene protiv njih će sigurno biti izuzetno veće tako da izazivanje tih mera sigurno ne možemo smatrati željenim efektom tih organizacija. Vidimo da nam istorija konstantno govori da terorizam ne možemo uzimati kao vid i metod revolucionarne borbe jer je on u svojoj biti kvazi revolucionaran jer ugrožava brojne živote, materijalna dobra, usporava dalji napredak i prosperitet društava i jedan je izrazito destabilizirajući faktor. Svaki terorizam protežira svoje političke ciljeve koji su u najvećem broju slučajeva ili totalno neostvarljivi ili ih jedan deo društva ni u kom slučaju ne prihvata, zato je danas svaka država meta odnosno svaki državni sistem sam po sebi je dovoljan da bude meta terorizma, baš zbog te raznolikosti ideologija, stavova, uverenja i religija. Zato svaka država samostalno i posle na međunarodnom nivou mora razvijati preventivne mere u kom će učestvovati celokupna društvena zajednica počev od samog stanovništva pa sve do profesionalnih službi zaštite i na taj način pokušati stvoriti jedan prvi stepenik za uspešnu i efikasnu zaštitu države od terorizma i terorističkih aktivnosti, to je jedan konstantan zadatak čija uspešnost zavisi samo od jedne stvari a to je upornost. Terorističke grupacije, koliko god da ih mi kudimo, imaju razrađene ciljeve, planove, taktike i nepredvidivost, a preventivne mere protiv istih su tek na početku, jasan stav međunarodne zajednice još nije na vidiku, jedni ih podržavaju i obučavaju, drugi se protiv istih bore s toga problem koji nosi naziv terorizam će čovečanstvo sigurno pratiti još dugo vremena, a njegov kraj možemo nazirati tek rešavanjem problema u kojima su njegove temeljne zakonitosti i uzroci. I zato možemo reći da je terorizam kao takav bezdimenzionalan jer nema granica ni u vremenu ni u prostoru, može se pojaviti bilo gde i bilo kada, bilo na lokalnoj ili globalnoj razini, a latentno visi i visiće još dugo kao mač nad glavom čovečanstva.

CITIRANI RADOVI

- Best, S., & Nocella, A. J. (2004). *Terrorist or Freedom Fighters? Reflection on the Liberation of Animals*. New York: Lantern Books.
- Jelačić, A. (1929). *Istorija Rusije, Velike reforme, reakcija i revolucija*. Beograd: Srpska književna zadruga.
- Perović, L. (1988). *Planirana revolucija*. Beograd: BIGZ.
- Schmid, A., & Jongman, A. (2005). *Political terrorism: a new guide to actors, authors, concepts, data bases, theories, and literature*. New Brunswick (USA) and London (UK): Transaction Publisher.
- Simeunović, D. (2009). *Terorizam*. Beograd: Pravni fakultet.
- Vejnović, D., Šikman, M., & Radulj, S. (2006). *Društveni aspekti terorizma*. Banja Luka: Udruženje defendologa Republike Srpske.
- Wren, M., & Stults, T. (2008). *The Course of Russian History 5th Edition*. Eugene (USA): Wipf and Stock Publisher.
- Yarmolinski, A. (1932). *Road to Revolution: A Century of Russian Radicalism, Chapter 11: Land and Liberty*. New York: The Macmillan Company.

Datum prve prijave: 26.08.2016.
Datum prijema korigovanog članka: 17.10.2016.
Datum prihvatanja članka: 23.12.2016.

Kako citirati ovaj rad? / How to cite this article?

Style – APA Sixth Edition:

Bursać, B., & Glumac, S. (5, January 15). Terorističke organizacije u Rusiji u XIX veku. (Z. Cekerevac, Ed.) *FBIM Transactions*, 5(1), 32-44. doi:10.12709/fbim.05.05.01.04

Style – Chicago Sixteenth Edition:

Bursać, Boris, and Stanislav Glumac. "Terorističke organizacije u Rusiji u XIX veku." Edited by Zoran Cekerevac. *FBIM Transactions* (MESTE) 5, no. 1 (January 5): 32-44. doi:10.12709/fbim.05.05.01.04.

Style – GOST Name Sort:

Bursać Boris and Glumac Stanislav Terorističke organizacije u Rusiji u XIX veku [Journal] // FBIM Transactions / ed. Cekerevac Zoran. - Belgrade - Toronto : MESTE, January 15, 5. - 1 : Vol. 5. - pp. 32-44.

Style – Harvard Anglia:

Bursać, B. & Glumac, S., 5. Terorističke organizacije u Rusiji u XIX veku. *FBIM Transactions*, 15 January, 5(1), pp. 32-44.

Style – ISO 690 Numerical Reference:

Terorističke organizacije u Rusiji u XIX veku. **Bursać, Boris and Glumac, Stanislav**. [ed.] Zoran Cekerevac. 1, Belgrade - Toronto : MESTE, January 15, 5, FBIM Transactions, Vol. 5, pp. 32-44.

4D414E4147454D454E54

454455434154494F4E

534349454E4345

544543484E4F4C4F47

45434F4E4F4D494353

